

1. S'ha desenvolupat un procediment per a la detecció de virus humans en mol·luscs bivalves basat en l'elució en tampó glicina pH10 i ultracentrifugació, que pot ésser estandarditzat i validat de forma efectiva en diferents laboratoris.
2. Per tal de reduir el cost econòmic, temporal i de volum de mostra que suposa la detecció d'adenovirus, enterovirus i virus de l'hepatitis A en bivalves, s'ha desenvolupat un RT-PCR Multiplex per aquests tres virus.
3. Els patògens vírics amb major importància epidemiològica en l'etiologia de gastroenteritis associades al consum de marisc, norovirus i virus de l'hepatitis A, s'han aïllat en bivalves dirigits al consum humà directe i que complien la normativa vigent.
4. Els norovirus són l'únic grup de virus entèrics estudiats amb una distribució estacional, observació recolzada per la correlació estadísticament significativa amb la temperatura.
5. S'han aïllat soques d'adenovirus pertanyents a quatre subespècies dels adenovirus humans (A, B, C i F), essent el serotip 41 el més comunament aïllat.
6. Totes les soques del virus de l'hepatitis A identificades a Espanya pertanyen al genotip IB, mentre que la soca britànica pertany al genotip IA.
7. La tipificació de la regió VP1 d'enterovirus ha permès identificar dues soques d'echovirus tipus 6 a bivalves procedents de Suècia, i tres soques de poliovirus 1 als bivalves espanyols.
8. La majoria de soques de norovirus tipus I aïllades van ser identificades com a Valetta, la soca circulant més comú a Europa. Pel que fa als norovirus tipus II, s'han identificat una gran varietat de soques, entre elles, la soca emergent Harrow.
9. Els adenovirus humans foren els virus més comunament aïllats en bivalves i presentaren una relació estadísticament significativa amb la presència dels altres virus estudiats. Així doncs, els AdH detectats per PCR podrien ser un bon índex de contaminació víric en mol·luscs bivalves.
10. Els actuals tractaments de depuració, tot i ser efectius per als indicadors bacterians, no redueixen de forma significativa ni els nivells de bacteriòfags de bacteris entèrics ni els de virus humans.
11. Tot i que en zones fortament contaminades segons els paràmetres bacterians es detecta una major proporció de virus humans i, per tant, *E. coli* hi seria útil com a indicador, cal tenir en compte que en zones més netes i amb nivells molt baixos o nuls d'*E. coli* també s'han pogut aïllar virus patògens.
12. Al comparar els nivells d'*E. coli* en espècies de mol·luscs bivalves amb hàbitats diferents, s'observà que el nombre de mostres amb valors ≤ 230 NMP/100g de carn era major en les espècies cultivades en suspensió que en les que es cultiven en contacte directe amb el sediment.
13. Els fags F-específics d'ARN són l'únic grup de fags proposats com a indicadors que mostren una relació estadísticament significativa amb tots els virus humans estudiats. Tanmateix, la utilització d'aquests fags en zones poc contaminades (amb nivells baixos d'*E. coli*) no proporciona informació addicional sobre la presència de virus patògens en mol·luscs bivalves.

- 14.** Els bacteriòfags F-ARN poden ser útils com a paràmetre complementari a *E. coli* per a certs paràmetres i localitzacions com ara norovirus al Regne Unit.
- 15.** El patró subjacent entre virus patògens i microorganismes indicadors en mol·luscs bivalves depèn de l'àrea geogràfica on estan situades les zones de producció.